

MINISTRY OF ITAUKEI AFFAIRS

MINISTRY OF ITAUKEI AFFAIRS
ITAUKEI TRUST FUNDS COMPLEX
87 QUEEN ELIZABETH DRIVE, SUVA
P.O.BOX 2100, GOVERNMENT BUILDING, SUVA, FIJI.

TELEPHONE: (679) 3100 909

FAX: (679) 3317 077

23/01/2017

TAWA NA ITUTU.

Ni bula vinaka na turaga, marama, cauravou, goneyalewa kei kemuni ragone.

Sa balavu toka na gauna sa qai dua tale yani na cau ni Tabacakacaka iTaukei ena iLalakai. Ena macawa qo, au na gadreva meu na wasea vei kemuni na veitataunaki ni Mataveilewai ni Kudru (iTaukei Land Appeals Tribunal) ena gauna a lai tau kina na iotioiti ni Lewa me baleta na itutu ni Vunivalu e Natewa ena ika18 ni Janueri, 2017. Na Mataveilewai a vakadeitaka tale na Lewa ni Mataveivaqakai ni Veitarogivanua & Wai ni Qoliqoli a tau ena ika16/06/2016 me Turaga ni Mataqali (TM) Valelevu, Turaga ni Yavusa(TY) Sovatabua ka Vunivalu ko Iferemi Buaserau Rakuita.

E sa vunautaka tiko na Tabacakacaka iTaukei kei na Matabose ni Veika Vakaitaukei na bibi ni kena vakatawani na itutu lala vakavanua. Na itutu vakavanua e itutu ni veiliutaki. Na veiliutaki e itavi ni vei qaravi, na nodra vei qaravi vinaka na dauveiliutaki e lai vakavuna na nodra qaravi vinaka mai vei ira na lewenivanua.

E sa bibi na noda vakamura vakavinaka na ivakarau vakavanua ena kena tawani e dua na itutu vakavanua. Na cabeti ni itutu ni Turaga ni Mataqali e dodonu me bousei ena bouse ni Bose ni Mataqali ka mera duavata kina na lewenimataqali. Na Turaga ni Yavusa me bousei ena bousei ena Bose ni Yavusa ka ra duavata kina na leweniyavusa.

Ena ivola ni Lewa me baleta na itutu ni Vunivalu e Natewa, a vaqo na veika e vakaraitaka na Mataveilewai ni Kudru me baleta na tawani itutu vakavanua.

“E vakaoqo na ka a tukuna na Gone Turaga ko Ratu Sir Lala Sukuna, ena gauna ka a Chairman ni Native Lands & Fisheries Commission tu kina:

- i. “Me vaka na noqu nanuma ka’u a vakaraitaka ena 1944, ka baleta na veitarataravi kina itutu vaka-Turaga ni Mataqali, a kerea mai kina na Roko Tui Ba e dua na i vakamacala me baleta na nodrau veisaqasaqa na noqu nanuma oqo kei na lewa ka’u a qai tauca walega oqo ena dua na veileti ni itutu oqo mai Tavua.

- ii. Ena gauna ka sa taudei kina na itikotiko vaka itaukei ena kena a soli ko Viti ki Peritania, sa vaka e lailai sobu kina na veileti me baleta na i tutu oqo. E mataliataki ni sega ni levu cake ka ni sa tubu cake tiko na sasaga ni bula vaka i lavo ena gauna oqo. Na i votavota ni i lavo ni lisi ni Turaga ni Mataqali sa ka e tubu cake tikoga, me vaka ni sa tubu cake tiko na i sau ni lisi ka sa dodonu kina me dikevi ka vakasamataki vakatitobu na tikina oqo, ka ni na levu na kena veileti mai muri, de vinaka cake me taurivaki tikoga na i vakarau makawa, koya me digitaki ga ko koya ka qase duadua ena kawa ulumatua ena dua na Mataqali me Turaga ni Mataqali ni sa mate ko koya ka a taura tu na i tutu koya.....

- iii. Na vakadidike ni Tabacakacaka ni Veitarogivanua sa vakaraitaka na nodra vakasamataka ka vakabauta na i taukei ni Yavusa, ko ira na luvena tagane, ka vakatau na veitarataravi ni nodra i tutu kina gauna era dui sucu kina, ia, e dua vata ga na nodra Vu. Sa i koya oqo na yavu ka vakasamataki ka volai kina na i Vola ni Kawa.

- iv. E dina ga ni vaka e tautauvata na i vakarau ni tiko vakavanua oqo kei na kena ena gauna makawa, ia, sa tu ga na tikina bibi erau duidui kina. Na i vakarau vakavanua ka liu kina na tama se tagane, sa kena yavu na veiwekani dina ena dra. Na qele era tiko kina na lewe ni i tikotiko oqo e sega ni nona na tama se na turaga, sa nona ga na Yavusa mai na kena tauyavutaki na yavutu kei na kena veitiki ni qele. Era dau vakarorogo vei ira na Turaga ni Mataqali ko ira na lewe ni Mataqali. Na kaukauwa kei na veika tale eso e okati ki na i tutu oqo sa ka vakawa, ka drodrova na dra, ka na sega ni rawa me kau tani mai vei ira.

- v. A volai ni i yalayala ni vanua vakamataqali kei na i Vola ni Kawa mai na itukutuku ka bubuluitaki ena Veitarogivanua, ka sa sega mada ni bau

vukici tale, qai vaka vo ga na bokoci ni yacadra na sa mate, kei na vakacurumi na yacadra na sucu; e vakayacori talega vaka kina ena lavelave ni i Vola ni Kawa ena veiyasana. Au nanuma kina ni na cala ka vakamamadataka na i tutu vakavanua, ke taurivaki e dua na i vakarau me rawarawa ga kina na veidigidigi se veisosomitaki ki na i tutu oqo, ka qai vakanadakui na tikina bibi, ka sa dede na kena taurivaki voli mai ena i tikotiko vaka itaukei, ko ya na veitarataravi vakaveitacini ena kawa ni ulumatua ena dua na Mataqali. Sa i koya gona na tikina bibi makawa oqo ka yavu ni kena caka na i Vola ni Kawa.”

Au sa nuitaka na cau lekaleka qo ni Tabacakacaka iTaukei ena veivuke vei kemuni na turaga ni vanua ena kena sasagataki na tawani itutu vakavanua me vukea na nodra qaravi vinaka na lewenivanua.

Naipote Katonitabua

Vunivola Tudei ni Tabacakacaka iTaukei